

GENETICKÁ METODA ČTENÍ

ZÁKLADNÍ ŠKOLA PROSPERITY pracuje v rámci prvopočátečního čtení pomocí GENETICKÉ METODY ČTENÍ. Nejedná se o novou metodu, naopak. Už v roce 1913 vydal Josef Kožíšek (český básník a učitel) na danou dobu velmi inovativní a netradiční čítanku Poupata.

Učebnice obsahuje některé prvky metody celých slov, kdy pro označení slov je využíváno kresby a symbolu (např. obrázek koláče místo slova, znak – místo slova má, je apod.). Pro zápis jmen používá velká písmena s tečkou (např. Anička – A.). Nejen z tohoto důvodu se připouštěla práce hůlkovým písmem, ale i proto, že to žákům umožňovalo zapisovat věty s využitím obrázků a symbolů od samotného počátku. Kožíšek si totiž uvědomoval, že velká abeceda hůlkového písma se skládá z poměrně malého počtu velkých a jednoduchých čar. Písmena této abecedy jsou vytvářena jen dvěma prvky (kruhovými oblouky a přímkami). Samozřejmě byla i řada odpůrců, jako vše nové, kteří na druhou stranu neměli s danou metodou žádné osobní zkušenosti, přesto se pouštěli do hodnocení, vytváření předsudků a různých závěrů. Bohužel se do dnešní doby v těchto přístupech nezměnilo zhola nic.

Při zápisu slova žák rozkládá slovo sluchem, rozlišuje hlásky a jejich pořadí. Kožíšek zároveň vycházel i z předpokladu, že nejprve píšeme, než čteme a než píšeme, určíme si nějakou představu, kterou budeme chtít následně i graficky zaznamenat. Prvním úkolem bylo vždy: Napiš! a teprve posléze: Přečti! Žáci tedy čtou a zapisují od počátku celé věty pomocí kresby, užívají spojky a, velká tiskací písmena připojují k jednotlivým jménům žáků, vodorovná čárka znázorňuje sloveso. Slovo hláskují a následně vysloví slovo celé (N-O-S = NOS, K-O-S = KOS). Začíná se procvičováním sluchové analýzy a syntézy krátkých slov a postupně se počet hlásek zvyšuje. Z hůlkového písma se přechází na malé tiskací a teprve poté se žáci seznamují s psacími tvary písmen.

V roce 1995 se souhlasem MŠMT koncipovala **PhDr. Jarmila Wagnerová, Csc.** projekt, jehož cílem bylo opětovné navrácení ke genetické metodě čtení a její využití v období prvopočátečního čtení. Při tvorbě projektu vycházela z myšlenek Josefa Kožíška, ale i Václava Příhody.

Nejednalo se tedy o žádný experiment, ale o projekt, který byl postaven na pevných základech, již dávno využívaných v českém školství, a to do 50.let 20.století. Poté však bylo v ČSR vytvořeno tzv. jednotné školství, které využívalo při nácviu čtení pouze metodu analyticko-syntetickou, neboli slabikování. Jednotlivé hlásky se spojují do slabik a s využitím slabikování se přechází na samotné čtení celých slov. (Má-ma má ma-so.)

PhDr. Jarmila Wagnerová, Csc., je autorkou souboru učebnic a pracovních sešitů **Učíme se číst** (SPN, Praha 1998).

Nácvik čtení rozdělila do tří etap:

- První etapa přípravná

Jedná se o první týdny školní výuky, kdy se žák teprve seznamuje se školním prostředím. V daném období není prioritou pracovat pouze s učebnicí, ale zařazuje se řada her s písmeny, cvičení dechu, hlasu artikulace a zlepšování sluchového i zrakového vnímání. Žák zapisuje hůlkovým písmem své křestní jméno. Cíle této etapy je především vzbudit zájem o čtení, rozvíjet vyjadřovací schopnosti žáka i slovní zásobu.

- Druhá etapa čtení (velká a malá tiskací písmena)

Po nácviku hůlkového písma se přirozeně přechází na malou tiskací abecedu. Žák čte krátké a dlouhé samohlásky, slova a krátké věty. Žák se pokouší při čtení již příliš nevyužívat hláskování, ale snaží se číst zrakem.

- Třetí etapa zdokonalování čtenářských dovedností

Čtení je zaměřeno především na zdokonalování čtenářských dovedností a osvojení elementárního čtení, čtení textů psacím písmem.

ZÁKLADNÍ PRINCIPY GENETICKÉ METODY

-hláskování, tzv. čtení po písmenkách → skládání slov

Výuka čtení pomocí genetické metody spočívá především v hláskování a následném čtení celých slov...

(N-O-S = NOS, K-O-S = KOS)

-metodický postup nácviku písmen:

- velká tiskací písmena (jednoduchý grafický záznam)

- malá tiskací písmena

- psací podoba písma

-zapisování (co žáci čtou, to i píšou)

Jakmile žáci ovládnou velkou tiskací abecedu, přechází se na malou tiskací. Po celou dobu, než dojde na seznámení s psací abecedou, zaznamenávají své myšlenky, slova a věty hůlkovým písmem. **Co přečtou, jsou schopni následně i zapsat.**

-velmi brzy se žák dostává k významu celého slova

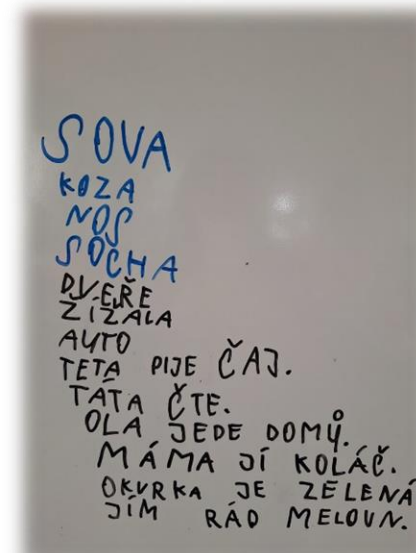
Dítě se dostává velmi brzy k významu celého slova. Přirozený přechod ke čtení slov, vět.

-čtení s porozuměním

Jednu z hlavních myšlenek této metody čtení můžeme spatřovat zejména ve **čtení s porozuměním**. Jelikož děti umí číst již po prvních měsících, dovedou mnohem dříve pracovat s textem. Čtení zajímavých, smysluplných textů (krátké pohádky a příběhy) umožňuje i využívání řady činnostních aktivit při práci ve vyučovacích hodinách podporujících zároveň i sociální dovednosti žáků.

-podpora vnitřní motivace, využití znalostí žáků a okamžité použití v reálném životě

Většina dětí očekává od vstupu do školy především rychlé nabytí dovedností čtení a psaní. Genetická metoda, která je založena na principech přirozenosti, jednoduchosti a smysluplnosti, umožňuje splnění těchto očekávání v poměrně brzkém časovém období. Z podstatné části má **znatelný motivující charakter**. Mnohem dříve jsou schopni využít čtení i psaní

v reálném životě (nápis na obchodech, letáky, krátká sdělení psaná velkými tiskacími písmeny apod.)

Nácvik čtení začíná postupným seznamováním a znalostí jednotlivých písmen velké tiskací abecedy. Lze **využít znalostí** některých **žáků již z předškolního věku**, např. schopnosti podepsat se. Pro děti je jejich zapamatování snadnější především i kvůli jednoduchosti jejich grafické podoby.

Tento model čtení a psaní umožňuje od samotného počátku přečíst a zapsat své myšlenky.

-možnost větší přípravy na psací písmo

Jelikož se začíná psát psacím písmem až později, nabízí se učitelům dostatečné množství času také na **procvičování ruky a prstů** uvolňovacími, kresebnými cviky i různými dalšími podpůrnými činnostmi.

V období **PŘECHODU NA MALOU TISKACÍ ABECEDU** využíváme podobnosti některých písmen. Ze samohlásek je nutné důkladně nacvičit **a, e**. Ze souhlásek jsou to potom **b, m, n, l, r, d, h, g, f**.

Po získání základních čtenářských dovedností na textech psaných hůlkovým písmem se ztelně uplatnil transfer a mnozí žáci poznávali malá tiskací písmena a pokoušeli se o čtení textů.

Malá tiskací písmena nezapisujeme!!!

Přechod na malá tiskací písmena probíhá poměrně rychle a plynule. Není nutné se u něho zbytečně pozastavovat a protahovat dané období.

Velmi zásadní je respektovat odlišnosti žáků ve čtení. Někteří budou číst již velmi hezky, někteří budou potřebovat čas, než jejich čtení dozraje. V určité fázi nastane i období, kdy někteří žáci budou krátká slova číst potichu a k přečtení delšího slova budou využívat hlasitého hláskování. Nechejme je při tom a respektujme to. Podstatné je, aby jim neunikalo porozumění textu. Neustálým procvičováním čtení hlasité hláskování delších slov zcela vymizí. Věnujme čas objasňování významu slov a slovních spojení před vlastním čtením.

Jakmile jsou žáci seznámeni se všemi malými tiskacími písmeny, přechází se plynule na psací podobu abecedy.

Následující období je již o zkvalitňování čtenářských dovedností, podporou čtenářské gramotnosti a vztahu ke čtení a knihám. A to nejen v rámci činností ve škole, ale i mimo ni. Naučit žáky vnímat čtení a knihy jako za přirozenou součást života každého z nás.

DOPORUČENÍ:

-**nezasahovat do nácviku čtení** a ponechat vše na profesionalitě a kompetentnosti učitele. V případě jakýchkoliv nejasností je nevhodnější kontaktovat učitele a vše s ním prokonzultovat, a to i své obavy, nejasnosti. Cílem otevřené komunikace je především pomoc a podpora samotného žáka, žákyně.

-**neporovnávat žáky mezi sebou**. Je velmi nutné přistupovat ke všemu velmi individuálně, ponechat každému žákovi určitý prostor, který potřebuje. Za zásadní považujeme přijetí žáka takového, jaký je. (s jeho možnostmi, předpoklady a individuálními potřebami)

-**přijmout období tzv. „plošiny“** za přirozenou součást výuky čtení. Tím je myšleno především to, že se může v určité fázi proces pozastavit, na určitou dobu nebude nikdo vnímat viditelné změny (ani žák, ani rodič, ani učitel), což následně vede k nejistotě a hledání chyby především v metodě samotné. Což je mnohdy zavádějící. Není nutné hledat potvrzení pochybností v metodě. Žádná metoda není vhodná plošně pro všechny. Každá metoda má své příznivce i odpůrce, tak tomu prostě je, to se jistě ani v průběhu času nezmění. 😊

GENETICKÁ METODA ČTENÍ v souvislosti s přirozeností a smysluplností nabízí ihned v počátku poměrně zásadní a rychlé pokroky ve čtení u každého žáka. Následně všichni zúčastnění (žák, rodič i učitel) očekávají stejnou nebo mnohdy i výrazně větší rychlost v dalších fázích čtení. K tomu však dochází jen ve výjimečných případech. Vždy se každý dostane do tzv. období „plošiny“, které nezbyvá než přijmout a být žákovi především podporou, jistotou a bezpečím, aby nepřišel o pocit nadšení, zájmu a motivace ke čtení.

Mnohem podstatnější a smysluplnější je zaměřit se na individuální vzdělávací potřeby konkrétního žáka a s ohledem na jeho předpoklady, možnosti se snažit o nastavení takových opatření, která mohou spočívat i v přechodu v dané konkrétní fázi nácviku čtení na jinou metodu čtení, ale za předpokladu předcházející konzultace s učitelem, učitelkou.

